

3. Бобыльова А.О. К проблеме ориентации старшеклассника на гуманистические ценности [Електронний ресурс]: www.nbuv.gov.ua/portal/natural/Vsntu/2010/pedag/105.../105-24/pdf.
4. Горфункель А. Х. Философия эпохи Возрождения. Учебное пособие / Горфункель А. Х. – М. : Высш. школа, 1980 – 368 с.
5. Древнекитайская философия. Собрание текстов в 2-х томах. Т.1. – М. : Мысль. – 1972 г.
6. Етика: навчальний посібник / [В. О. Лозовой, М. І. Панов, О. А. Стасевська та ін.]; за ред. В. О. Лозового. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 224 с.
7. Этика: Учебник . / Под общей редакцией А.А. Гусейнова и Е.Л. Дубко. – М.: Гардарики, 1999. – 496 с.
8. Иванов В.Г. История этики Древнего мира / Иванов В.Г. – С-Пб: Лань, 1997. – 256 с.
9. Майоров Г. Г. Этика в средние века / Майоров Г. Г. – М. : Знание, 1986. – 64 с.
10. Материалисты Древней Греции. Собрание текстов Гераклита, Демокрита и Эпикура / общ. ред. М.А. Дынина]. – М.: Госполитиздат, 1955. – 238 с.
11. Словарь по этике / [Под ред. А.А. Гусейнова и И.С. Кона]. – 6-е изд. – М. : Политиздат, 1989. – 447с.
12. Платон. Сочинения в трех томах / под.общ. ред. А.Ф. Лосева и В.Ф. Асмуса. [Пер. с древнегреч.]. – М.: «Мысль», 1968. (АН СССР. Ин-т философии. Философ.наследие). Т.1. [Ред. А.Ф. Лосева]. – 1968. – 623с.
13. Соколов В. В. Европейская философия XV – XVII веков: Учебное пособие для философских факультетов университетов / Соколов В. В. – М.: Высш. шк., 1994. – 448 с.
14. Татаркевич В. Історія філософії. Т. 1. Антична і середньовічна філософія / В. Татаркевич – Львів: Монастир Монахів Студійського Уставу, Видавничий відділ «Свічадо», 1997. – 455 с.
15. Філософія Відродження на Україні / [М. В. Кашуба, І.В. Паславський, І.С. Захарова та ін.]; / АН УРСР. Ін-т сусп. наук. – Київ: Наукова думка, 1990. – 336 с.
16. Читанка з історії філософії: У 6-ти кн. / укр.пед.ун-т ім. П.Д. Драгоманов, каф. філософії, Редкол. Г.І. Волинка (гол.) та ін. – К.: Фірма «Довіра», 1992.

У статті досліджується генеза поняття «гуманістичні цінності», виявляється еволюція системи гуманістичних цінностей у різні епохи, дається сучасне розуміння поняття «гуманістичні цінності».

Ключові слова: цінності, гуманістичні цінності, гуманізм, гуманність, людяність.

В статье проследживается генезис понятия «гуманистические ценности», выявляется эволюция системы гуманистических ценностей в разные эпохи, дается современное понимание понятия «гуманистические ценности».

Ключевые слова: ценности, гуманистические ценности, гуманизм, гуманность, человечность.

This article traces back the genesis of the concept «humanistic values», display the evolution of the system of humanistic values in different historic epochs, gives thr interpretation of the concept «humanistic values» at the present time.

Keywords: values, humanistic values, humanism, humanness, humanity.

УДК 61(07.07)(436)

**Г.Б. Паласюк
м. Тернопіль, Україна**

ПРОБЛЕМНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ - ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У НЕПЕРЕРВНІЙ ПІДГОТОВЦІ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР АВСТРІЇ

Постановка проблеми. В умовах сучасного інформаційного суспільства стратегія концепції вищої освіти полягає у тому, що теоретичні знання, уміння і навички, які здобуваються студентами в умовах вищого навчального закладу, є лише фундаментом професійної освіти. У процесі практичної діяльності після закінчення навчального закладу протягом усього професійного життя людини вони постійно розширюються, поглиблюються і оновлюються за рахунок підвищення професійного рівня і самоосвіти.

Традиційно завдання вищої школи полягало в тому, щоб дати майбутнім фахівцям чітко визначену суму знань, закріплених практичною підготовкою, які згодом повинні трансформуватися у систему професійних знань, умінь, навичок. Такий підхід не дозволяв забезпечити належний рівень інтелектуального розвитку особистості, підготувати майбутнього фахівця до самостійної пізнавальної діяльності впродовж життя, розвинути здатність швидко орієнтуватися і професійно грамотно діяти при зміні ситуації.

Нині для підготовки фахівця важливим є не стільки обсяг інформації, скільки формування у нього вміння самостійно її знаходити, аналізувати, вибирати, структурувати, використовувати для вирішення проблем, які виникають у професійній діяльності. Практично повсюдно підкреслюється актуальність завдання навчити студентів вчитися.

Аналіз останніх досліджень. Думка про те, що система організованого навчання повинна озброїти студентів не тільки знаннями з того чи іншого навчального предмета, а й способами ефективного засвоєння цих знань, не є принципово новою для педагогіки вищої школи. Вона давно й активно обговорюється в контексті проблем активізації пізнавальної діяльності студентів. Формування у студентів умінь вчитися є найважливішим завданням вузівського навчання. Вирішення цього завдання науковці пов'язують із інтенсифікацією навчального процесу, впровадженням нетрадиційних форм навчання, серед яких особливе місце належить проблемно-орієнтованому навчанню. Особливо актуальне використання проблемно-орієнтованого навчання у медичній, зокрема медсестринській освіті, позаяк у практичній діяльності медичної сестри часто бувають ситуації, коли саме від рівня її професіоналізму залежить здоров'я, а нерідко і життя людини.

Аналіз наукових джерел засвідчив, що проблема вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців досліджувалась багатьма вченими. Окремі її аспекти висвітлювались у працях А. Алексюка, В. Андрущенка, Ю. Бабанського, В. Бондаря, Л. Вовк, І. Зязюна, Н. Ничкало, С. Сисоєвої; питання оптимізації професійної підготовки медичних працівників були предметом уваги О. Возіанова, Ю. Вороненка, Є. Гончарук, Н. Новосьолової, Р. Сабадишина, В. Шатила, М. Шегедин та ін. Водночас, бракує досліджень з розробки і впровадження в навчальний процес новітніх, адаптованих до підготовки медсестри методик навчання, які суттєво підвищують можливості самостійного навчання, сприяють ефективному використанню творчого потенціалу й індивідуальних можливостей студента.

Для вдосконалення системи медсестринської освіти в Україні і наближення її до рівня міжнародних стандартів велике значення має вивчення і запозичення досвіду організації навчального процесу в підготовці медичних сестер у інших країнах, зокрема в Австрії. У контексті наукового осмислення проблемно-орієнтованого навчання заслуговують на увагу дослідження відомих австрійських учених-дидактів – А. Вебера, Р. Фішера, С. Глена, К. Райха та ін. Вивчення й урахування кращого зарубіжного досвіду має слугувати основою оновлення підготовки фахівців з медсестринства в Україні.

Отже, **метою статті** є розкрити принципи проблемно-орієнтованого навчання, проаналізувати значення цієї форми навчання у формуванні професійної компетентності в підготовці медичних сестер Австрії.

Тут доречно згадати, що терміни «компетентність», «компетенція» стали широко вживаними у дидактичній літературі. Вони виникли в контексті запровадження компетентнісного підходу, започаткованого в Америці в 70-х роках ХХ ст. Аналіз психолого-педагогічних досліджень свідчить, що вітчизняні та зарубіжні науковці активно оперують поняттями «компетентність» і «компетенція», проте однозначного трактування цих явищ у науці досі не вироблено. Однак, попри певну неузгодженість думок учених стосовно цієї проблеми, динаміка її опрацювання свідчить про високий рівень її актуальності для сучасної освіти.

Поняття «компетентність» (від лат. *competens* – відповідний, належний) у словнику «Професійна освіта» [1, с. 149] тлумачиться як сукупність знань і умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію. Вітчизняні дослідники [2, с. 61] трактують професійну компетентність як комплексну інтегральну характеристику особистості, яка розглядається як умінь в потрібний момент актуалізувати нагромаджені знання й умінь і використовувати їх у процесі реалізації професійних функцій.

Компетентність виявляється, формується й розвивається в діяльності. Вона визнана найважливішою умовою успішної професійної діяльності особистості та показником її можливостей. Н. Кузьміна стверджує: «Професійна компетентність характеризується наявністю у фахівця знань, умінь і навичок, що дозволяють йому здійснювати свою діяльність

на рівні сучасних вимог науки і техніки. Оскільки, будь-яка діяльність є вирішенням незліченної низки завдань, професіоналізм у ній виявляється насамперед в умінні бачити завдання, їх формулювати, застосовувати методологію й методи спеціальних наук для встановлення діагнозу й прогнозу у вирішенні завдань, оцінювати й обирати методи, найбільш доцільні для їх вирішення» [3, с. 86].

Медсестринська освіта в Австрії регламентується Законом про медсестринство (Gesundheits- und Krankenpflegegesetz, 2006), Постановою про медсестринську освіту (Gesundheits- und Krankenpflegeausbildungverordnung, 1999) і Відкритою Програмою (Offenes Curriculum, 2003).

Професійна підготовка медичних сестер в Австрії – це складна психолого-педагогічна система, яка реалізується ступенево. Перший ступінь (термін навчання – 1 рік) передбачає здобуття випускниками кваліфікації «молодша медична сестра». Курс навчання триває один рік, включає 1600 годин – по 800 годин на теоретичний і практичний цикли підготовки. Другий ступінь – дипломована медична сестра (термін підготовки – 3 роки) охоплює 2000 годин теоретичної і 2800 годин практичної підготовки. Медичні сестри в Австрії можуть продовжити свою освіту в бакалавраті, магістратурі чи докторантурі, а також мають змогу постійно підвищувати свою кваліфікацію впродовж всієї професійної діяльності.

У змістовому аспекті як вся система підготовки медичної сестри в цілому, так і кожен із її ступенів мають свої принципи, зміст, методи, форми і засоби навчання, однак основоположним принципом для кожного ступеня є: навчитися думати про догляд за хворим, а не про ліки. Таким чином, в основі підготовки медичної сестри в Австрії лежить медсестринський процес.

З метою підвищення якості навчання у професійній підготовці медичних сестер Австрії відбувається постійний пошук нових методів і форм навчання, пріоритетне місце серед яких належить проблемно-орієнтованому (Problemorientiertes Lernen – POL), яке дозволяє не тільки вдосконалити практичні навички, а й розвинути клінічне мислення майбутніх фахівців з медсестринства, адаптувати їх до нестандартних ситуацій, відпрацювати різні підходи до спілкування з пацієнтами. Медична сестра в Австрії забезпечує висококваліфікований догляд за хворим, організовує сестринський процес, який включає спілкування з пацієнтом, аналіз і планування необхідного об'єму догляду, ведення документації. Проблемно-орієнтоване заняття дозволяє оптимально опрацювати всі необхідні етапи діяльності майбутньої медсестри.

На думку А. Вебера [4, с. 12] проблемно-орієнтоване навчання – це така організація навчального процесу, сутність якої полягає у створенні в навчальному процесі проблемних ситуацій, окресленні та вирішенні студентами проблем. У зв'язку з тим, що слово «проблема» в німецькій мові має більш виражений негативний відтінок, ніж у англійській, в освітньому середовищі Австрії часто вживається англійський синонім цього терміна – Problem-Based Learning.

Основна ідея проблемно-орієнтованого навчання базується на тому, що отримана студентами інформація поступово накопичується у вигляді «пасивних знань», які відтворюються під час іспиту, однак майже не використовуються у практичній діяльності. Щоб ці, як їх називають у Австрії, «ледачі» знання максимально застосувати у повсякденному житті чи професійній діяльності, необхідно пов'язати їх із власним досвідом. Проблемно-орієнтоване навчання дозволяє набути такий досвід, перетворює студентів із пасивних слухачів у активних учасників навчальної діяльності [там само, с. 31].

Проблемно-орієнтоване навчання стимулює у студентів потребу вчитися, здобувати інформацію, необхідну для розв'язання проблеми. Проблема відрізняється від простого навчального завдання тим, що для її розв'язання не можна застосувати стандартні методи [5, с. 148]. Натрапляючи на нову, незрозумілу проблему, людське мислення відбувається за схемою: висування гіпотез, їх обґрунтування і перевірка – що і є необхідною умовою саме творчого мислення. Вирішення проблеми завжди пов'язане з творчістю і спонукає до продуктивного мислення.

Проблема виступає стимулом, який спонукає визначити, яких знань, умінь чи навичок бракує, щоб її вирішити. Таким чином, метою проблемно-орієнтованого навчання є не стільки сам результат розв'язання проблеми, як докладання інтелектуальних зусиль і підбір правильних методів для подолання проблеми. «Метою є шлях до мети» – так коротко і влучно характеризує сутність проблемно-орієнтованого навчання А. Вебер [4, с. 69].

Проблемно-орієнтоване навчання спрямоване на створення таких умов навчання для студентів, щоб вони могли самостійно здобувати необхідну інформацію й оперативно застосовувати знання для вирішення проблемних питань. Засвоєння нових знань не є самоціллю, а стає засобом у підготовці фахівця – самостійного, який вміє критично мислити та творчо вирішувати проблеми [6, с.20].

Особливістю проблемного навчання є також те, що воно змінює мотивацію пізнавальної діяльності студентів: провідними стають пізнавально-спонукальні (інтелектуальні) мотиви. Інтерес до навчання виникає у зв'язку з проблемою і розгортається у процесі розумової праці, пов'язаної з пошуками та знаходженням рішення проблемного завдання або сукупності завдань. На цих засадах виникає внутрішня зацікавленість, що перетворюється у чинник активізації навчального процесу та ефективності навчання. Пізнавальна мотивація спонукає людину розвивати свої схильності та можливості [7, с. 118].

Незважаючи на те, що практичну підготовку студенти проводять у відділеннях лікувального закладу, де вони відпрацьовують техніку медсестринських маніпуляцій і засвоюють принципи роботи з медичною технікою, неможливо передбачити і відпрацювати всі ситуації, які можуть виникнути у професійній діяльності медичних сестер. Тому основним завданням проблемно-орієнтованого навчання є формування «спеціального» мислення, яке активізується для розв'язання нестандартних завдань. Шляхом програвання ситуації студенти вчаться розробляти стратегію вирішення проблемної ситуації, набувають досвіду роботи в команді, у якій кожен може проявити свою ерудицію і кмітливість, зробити свій посильний вклад у загальний результат.

Р. Фішер [5, с. 235] вважає, що найважливішим завданням проблемно-орієнтованого навчання є формування мотивації до постійного самовдосконалення, навчання впродовж життя. У реаліях сьогодення навчальний заклад не може забезпечити свого випускника таким обсягом знань, якого вистачило б на усе трудове життя. Майбутні медсестри повинні усвідомлювати, що знання, які вони здобули сьогодні, завтра вже вважаються застарілими. У зв'язку з інтенсивним зростанням потоку інформації вже недостатньо просто засвоїти певну суму знань, необхідно оновлювати знання, самовдосконалюватися. Власне, завдання освіти полягає у формуванні фахівця, який уміє вчитися, готовий постійно самовдосконалюватися, здатний сприймати зміни й адекватно реагувати на них, саме чому і сприяє проблемно-орієнтоване навчання [8, с. 15].

Проблемне навчання вимагає створення певних умов для його успішної реалізації. Організовує цей вид роботи і спрямовує його в необхідне русло так званий Tutor (наставник). Він дає студентам проблемне теоретичне чи практичне завдання, яке може бути подане найрізноманітнішими способами: сформульоване в усній формі як опис певної ситуації, продемонстроване у вигляді відеофільму, фотографій, нарису в газеті тощо. У проблемному завданні може йтися про нещасні випадки, отримання травм і поранень, обмеження свободи людини, нестерпний біль чи нездужання. Вони можуть стосуватися проблеми обмеження права голосу пацієнта щодо догляду за ним чи перешкоджання медичній сестрі виконувати свої професійні обов'язки. Важливо, щоб це комплексне завдання було актуальне, гостросюжетне, викликало інтерес і було студентам мотивом до дій.

Завдання повинно базуватись на знаннях, якими володіють студенти, і викликати потребу в здобутті невідомих знань, без з'ясування яких його виконання неможливе. Обов'язки «тутора», як правило, виконує висококваліфікований досвідчений фахівець. Пропонуючи проблемне завдання, він повинен визначити інтелектуальний рівень студентів: завдання повинно бути досить складним, але й можливим для розв'язання завдяки сформованим у них навичкам творчого мислення і володіння певним способом дій зі здобуття необхідної

інформації. Часто трапляється, що студенти не можуть розв'язати проблемну ситуацію. У такому випадку «тutor» надає додаткову інформацію, спрямовує роботу студентів у правильному напрямку. Проблемно-орієнтоване заняття передбачає навчальну діяльність студентів на межі їх можливостей і здібностей. На думку деяких австрійських педагогів [5], для окремих студентів таке заняття може бути пов'язане з надмірними хвилюваннями і стресом, тому воно повинно бути добре продумане, щоб викликати мотивацію.

Група студентів для проблемно-орієнтованого навчання складається з 6-12 осіб. Кількість студентів у групі залежить від складності й обсягу проблемного завдання. Австрійські педагоги надають перевагу невеликим групам, щоб надати можливість усім членам групи активно працювати і брати участь у навчальній діяльності на рівних умовах. Водночас, ефективність роботи групи у більшій мірі залежить від вміння студентів злагоджено працювати в команді, ніж від кількості чи особистісних якостей її членів. У процесі підготовки до проблемно-орієнтованого заняття ще на етапі формування груп викладач повинен врахувати емоційний клімат у групі, психологічну сумісність її членів, бажання і вміння працювати разом.

Проблемна ситуація здебільшого пропонується студентам перед поясненням навчального матеріалу і подається в максимально наближеному контексті до тих умов, у яких вона може трапитися студентам у реальності. Проблемні завдання можуть стосуватися реальних клінічних ситуацій, які студенти спостерігали біля ліжка хворого у процесі проходження практики.

Отримавши комплексне завдання, студенти аналізують проблему, висувують гіпотези і припущення з її вирішення; визначають, яких знань їм не вистачає, щоб вирішити проблему. Використавши різні джерела інформації, застосовують здобуті знання для розв'язання проблеми. Нестандартна постановка комплексного завдання вимагає креативного мислення і спонукає членів групи обмінюватись думками, дискутувати, використовувати творчий потенціал кожного і шукати необхідну інформацію, прислухатись до думки колег, формуючи спільне рішення з розв'язання поставленого завдання. Відомий австрійський дидактик К. Райх [9] етапи вирішення проблемних ситуацій зобразив у вигляді кругообігу:

Якщо на традиційному занятті викладач спрямовує свою роботу на досягнення навчальної мети, то на проблемно-орієнтованому при збереженні кінцевої мети й основного змісту навчальної роботи зусилля викладача спрямовані на управління гностичним компонентом діяльності.

Рівень сучасної медичної практики в Україні вимагає підвищення якості підготовки медичних фахівців усіх кваліфікаційних рівнів, зокрема медичних сестер. Використання у медсестринській освіті нових сучасних технологій навчання дозволяє сформувати професійні вміння, виробити у студентів індивідуальний підхід до пацієнтів, сформувати особистість майбутнього фахівця, здатного до повноцінної професійної діяльності в сучасних умовах. Неменш важливу роль у формуванні компетентності майбутніх медсестер відіграє

впровадження в навчальний процес проблемно-орієнтованого навчання, переважання методів активної роботи студентів над методами пасивного сприйняття матеріалу. У цьому контексті цінним є запозичення досвіду підготовки медсестер в інших країнах, зокрема в Австрії.

Література:

1. Професійна освіта. Словник : Навч. Посібник / [уклад. Гончаренко С. У. та ін.; за ред. Н. Г. Ничкало]. – К., 2000. – 380 с.
2. Луценко Л. И. Компетентносная модель повышения квалификации директора школы / Л. И. Луценко // Педагогика. – 2005. – № 3. – С. 61.
3. Методы системного педагогического исследования / [под ред. Н. В. Кузьминой]. – Л. : ЛГУ, 1980. – 172 с.
4. Weber A. Problem Based Learning. Ein Handbuch für die Ausbildung auf der Sekundarstufe II und Tertiärstufe / A. Weber. – Bern, 2007. – 193 S.
5. Fischer R. Problemorientiertes Lernen in Theorie und Praxis. Leitfaden für Gesundheitsberufe / R. Fischer. – Stuttgart, 2004. – 326 S.
6. Губенко І. Я. Реформування системи підготовки медичних сестер в Україні / І.Я. Губенко, І. В. Радзівська // Медсестринство. – 2008. - №1.
7. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. / [З. Н. Курлянд, Р. І. Хмельюк, А. В. Семенова та ін.]; за ред. З. Н. Курлянд. – К. : Знання, 2005. – 399 с.
8. Glen S. Problemorientiertes Lernen für Pflegende und Hebammen / S. Glen, K. Wilkie. – Bern : Verlag Hans Huber. – 2001. – 186 S.
9. Reich K. Konstruktivistische Didaktik. Lehren und Lernen aus interaktionistischer Sicht / K. Reich. – Neuvied : Luchterhand Verlag. – 2002. – 251 S.

У статті розкрито сутність проблемно-орієнтованого навчання, висвітлено його роль у формуванні професійної компетентності медичних сестер. Автором проаналізовано особливості організації проблемно-орієнтованого навчання у професійній підготовці медичних сестер Австрії, обґрунтовано доцільність запозичення австрійського педагогічного досвіду у медсестринській освіті України.

Ключові слова: проблемно-орієнтована освіта, компетентність, медична сестра, Австрія, ступенева підготовка.

В статье раскрыто сущность проблемно-ориентированного обучения, рассмотрено его роль в формировании профессиональной компетентности медицинских сестёр. Автором проанализировано особенности организации проблемно-ориентированного обучения в профессиональной подготовке медицинских сестёр Австрии, обосновано целесообразность заимствование австрийского педагогического опыта в медсестринском образовании Украины.

Ключевые слова: проблемно-ориентированное обучение, компетентность, медицинская сестра, Австрия, ступенчатая подготовка.

The article deals with the problem-based learning and its role in proficiency competence acquiring of medical nurses. The author analyses peculiarities of problem-based learning of medical nurses in Austria, as well as grounds the expediency of adoption of Austrian pedagogical experience in nurse education in Ukraine.

Keywords: problem-based learning, expediency, medical nurse, Austria, stage learning.

УДК 351.851:352:37.01'013/014(477.42)

О.В. Пастовенський
м. Житомир, Україна

РІВНІ ВПЛИВУ ГРОМАДСЬКИХ ЧИННИКІВ НА СИСТЕМУ УПРАВЛІННЯ ЗАГАЛЬНОЮ СЕРЕДНЬОЮ ОСВІТОЮ

Постановка проблеми. Зміни політичної, економічної, соціальної та культурної сфер людської діяльності зумовлюють перетворення жорсткого субординаційного управління сучасними соціальними системами на мобільне, гнучке. Зокрема, процеси демократизації суспільства спричиняють суттєву перебудову освітньої системи, пошук нових, відкритих і демократичних моделей управління загальною середньою освітою, забезпечення органічного поєднання засобів державного впливу з громадським управлінням.